

Rued Langgaard: Symfoni nr. 2 “Vaarbrud” Original version (BVN 53[a])

Kritisk førsteudgave ved Bendt Viinholt Nielsen

Kilder og kritisk beretning

BVN-numre refererer til Bendt Viinholt Nielsen: *Rued Langgaards Kompositioner. Annoteret værktegnelse*. Odense Universitetsforlag, 1991. Originalversionen af symfoni nr. 2 er ikke optaget under et selvstændigt nummer i værktegnelsen, men er i forbindelse med udgivelsen forsynet med nummeret 53[a], jfr. rettelser og tilføjelser til værktegnelsen på Internetadressen www.langgaard.dk/opslag/vaerk/bvnret.pdf.

Kilder

- A. Partitur. Autograf.**
- B. Blade udtaget af A (2. sats)**
- C. Partiturfragment 2. sats**
- D. Particel**
- E. Diverse skitser**
- F. Partiturfragment 1. sats (1928)**
- G. Titelblad (uden musik)**

A. Partitur. Autograf.

Det Kongelige Bibliotek, Rued Langgaards Samling, RLS 11,4. Autograf (enkelte sider i hel eller delvis afskrift). Blæk; tilføjelser og rettelser med sort og rødt blæk, blyant og farvestift samt kapelmesternotater med blyant og farvestift.

Bindtitel (gulddryk): *Rud Langgaard / VAARBRUD / Symfoni*; på forpermens inderside: *Symfoni No 2 (Vaarbrud) komponeret 1912-13, delvis paa Rosengaarden i Tulseboda R.L.* (titelblad mangler)

Dateret og signeret efter sats I: *17 Januar 1914 / Rud Langgaard* – og til slut: *Rud Langgaard / V Marts 1914*. På et indlagt blad er anført: *Denne Slutning er den oprindelige (komp 1913) men først tilføjet i Partitur 1925* (s. 40) – og: *Komponeret omkring 6 September 1913. København.* (s. 41).

64 blade, 25,6 × 34,5 cm; 127 beskrevne sider; paginering: 1-32, 34-87, (1 blad pag. 88-89 mgl.), 90, 74 (uden noder), 95-134. Sidetallene 33 og 91-94 er sprunget over. Følgende sider bærer en tidligere paginering: s. 23-41 tidligere pag. 75-92 og s. 42-53, 54-87, 90 tidligere pag. 23-34, 37-70, 73. Indbundet i rødt helshirtingsbind (en del blade er løse; bagsats og friblad er bevaret bagest).

Papirtype: 18 systemer, uden fabrikatangivelse.

På forpermens inderside oversigt over opførelser og en påskrift *Til Nodestikkeren (eller Partiturforskriveren)*; ved slutdateringen s. 134 en delvis udraderet og overstreget påskrift: *Bestemt til Forglemmelse? (1923)*.

To passager i kilden er i afskrift; det drejer sig om siderne 57-60 og 123-125, som rummer gentagelser og helt eller delvis er udfyldt af en ukendt kopist. RL havde blot noteret tomme takter med angivelsen "come sopra" ("som ovenfor"). Kopistens bidrag er for størstedelens vedkommende noteret på sider, som er klæbet ind i partituret, inden det blev pagineret (jfr. nf.).

Kommentar.

Der er tale om RLs originale partiturrenskrift, hvori der 1914-20 er foretaget forskellige korrektioner, og som 1925-26 har været genstand for omredigering og forkortelse. Partituret har været benyttet til samtlige opførelser 1914-25 og rummer, ud over komponistens korrektioner med forskellige skriveredskaber, navnlig i sidste sats en lang række blyantstilføjede fortegn. Sandsynligheden og skriftmæssige indicier peger i retning af, at disse korrektioner er indføjede af Louis Glass, der som den første dirigent indstuderede værket i 1914. Blandt senere dirigenter – Langgaard, Frederik Schnedler-Petersen og Hans Seeber van der Floe – kan sidstnævntes tysksprogede angivelser stedvis identificeres. Der knytter sig en særlig opførelsespraktisk interesse til nogle dirigent-tilføjelser med blå farvestift, idet enkelte af disse markerer en personlig fortolkning i forhold til partituret. Detaljer i skriften peger igen på Louis Glass. Selv om RL, efter sigende, ikke fandt Glass' fortolkning af værket acceptabel, har disse angivelser – på nær én som er søgt udraderet – fået lov at stå urørt i partituret. De signifikante blandt disse tilføjelser nævnes i noterne nedenfor (sats I t. 43, sats III t. 11, 22, 121, 148, 155, 175).

Manuskriptets første paginering blev indføjede med blækstift nogen tid efter at renskriften var blevet færdig, givetvis ultimo 1914, og omfattede s. 1-134 (s. 74 dog uden noder). Der blev efterfølgende foretaget udskiftning af sider, men pagineringen blev bibeholdt indtil omredigering og nypaginering fandt sted 1925/26. Sammenhængen mellem partiturets oprindelige og nuværende paginering fremgår af følgende oversigt:

sats	opr. pag.	nuværende pag.
I	1-22, 23-34	1-22, 42-53
	35-36 (1 blad)	oversprunget, forsvundet
	37-70	54-87
	71-72 (1 blad)	88-89, forsvundet
	73	90
	74 (uden noder)	74 (uden noder)
II	75-90	23-32, ("33" glemt), 34-39
	91-94 (2 blade)	40-41 (erstatningsblad indsat 1925)
III	95-134	95-134

Som det ses, er to blade tilhørende den oprindelige paginering forsvundet, nemlig s. 35-36 (indeholdende udgavens t. 225-238) og s. 71-72 (indeholdende t. 456-469). De to blade pag. 91-94 blev 1925 erstattet af ét blad og foreligger nu separat (kilde **B3** nf.).

Følgende revisioner i partituret kan konstateres (der refereres til manuskriptets oprindelige paginering og til udgavens taktal):

1) 1914 (før uropførelsen?) blev passagen II t. 81-89 udskiftet, og også de forudgående takter 73-80 blev antagelig revideret. Det, som erstattede t. 81-89 var en version af passagen t. 128-146, som altså oprindelig var anbragt i satsens mellemdel. De nye og ændrede takter blev noteret med rødt blæk på udskiftningsblade, som blev indsat i partituret. Når RL anvendte rødt blæk, må det skyldes, at orkesterstemmerne allerede forelå, og at nodeskriveren skulle kunne se, hvilke rettelser, der skulle foretages. Der var rettelser på fire blade:

- s. 83-84 = **A**, s. 83-84 (nu pag. 31-32) indeholdende t. 62-72 (med sort blæk, altså uændret) + med rødt blæk: t. 73-75
- s. 85-86 = et nu forsvundet blad indeholdende t. 76-80 + en version af t. 128-134 (t. 128-131 som i den formodede skitse **E5**)
- s. [87] = kilde **B2** indeholdende en tidlig version af t. 135-146 (rødt blæk) betegnet "I"
- s. 87bis-88 = kilde **B1** indeholdende en alternativ, tidlig version af t. 135-146 (rødt blæk) betegnet "II" + med sort blæk: 1 t. generalpause (t. 89) + t. 90-97

Samtidig (eller måske i 1915) tilføjede RL metronomtallet og betegnelsen *Animato* s. 98 og ændrede horn 1-2 i t. 125-141 – altsammen med rødt blæk.

2) Ifølge en datering i kilde **E4** gik RL i september 1915 tilbage til den oprindelige udformning af passagen II t. 76-89, svarende til den i **D** først skitserede løsning og til **E4**. Bladene pag. 85-88 blev udtaget, herunder

B2 og **B1**, og to nye blade, **A** s. 85-88 indeholdende t. 76-97, blev indsat i partituret. Takterne 76-89 blev noteret med rødt blæk, t. 90-97 derimod med sort som tegn på, at de var uændrede.

3) Inden andenopførelsen af symfonien i 1917 skilte RL sats II og III ad, således at II fik en selvstændig slutning. Dette fremgår af sekundære kilder og ikke af nogen foreliggende nodekilde, idet de pågældende blade af **A** er forsvundet. Den oprindelige attacca-overgang mellem II og III må formodes at svare til det, man ser i particellet **D**. Her findes en 11 takter lang udklang og overgang til III efter II t. 165, som er satsens sluttakt i alle senere manuskripter. Det er nærliggende at tro, RL blot udelod disse 11 takter, som må have befundet sig på s. 93-94 i **A**.

4) I 1919, eller snarere i 1920 op til Tivoli-opførelsen den 26. juni 1920, ændrede RL igen i sats II, idet han fjernede slutningen og indsatte to nye blade, kilde **B3**, indeholdende t. 117-165. Heraf var t. 129-146 hentet fra det afsnit, som en overgang 1914-15 var indskudt mellem t. 80 og 90 (jfr. pkt. 1 ovf. og kilde **B2** og **E5**). Enkelte andre ændringer i partituret blev efter skriften at dømme foretaget på samme eller omtrent samme tid, mest markant tilføjelsen af bækken og triangel i III t. 164-185 og en akkordændring i samme sats t. 184.

5) I 1925/26 reviderede RL partituret, så det fik den form, hvori det i dag foreligger. Revisionen omfattede udeladelse af **B3** og indsættelse af et nyt blad (s. 40-41) med en tilbageføring af slutningen til en (forkortet) udgave af urformen. RL indførte en del retoucheringer med blyant og blæk og gennemførte endelig en omredigering, som indebar at hele anden sats blev indskudt i første sats efter t. 148, mens de påfølgende takter 149-177 blev sprunget over. Der blev også indført et spring fra t. 222 til t. 243.

B. Blade udtaget af A (2. sats)

Det Kongelige Bibliotek, Rued Langgaards Samling.

1. RLS 11,11a. Partitur. Autograf. Rødt og sort blæk. I øverste venstre hjørne betegnet *II (ad libitum)*. Udateret. 1 blad, 25,2 × 34,6 cm; 2 beskrevne sider pagineret 87-88.

Papirtype: 18 systemer, uden fabrikatangivelse.

Påskrift s. 88, første takt: § (refererer til **B2**, første takt).

Indhold: s. 87 (rødt blæk): en 9 takter lang, tidlig version af passagen II t. 135-146; s. 88 (sort blæk): generalpause 1 t. (t. 89) + t. 90-97.

2. RLS 11,11b. Partitur. Autograf. Rødt blæk. I øverste venstre hjørne betegnet *I (ad libitum)*.

Udateret. 1 blad, 25,2 × 34,7 cm; 1 beskrevet side, upagineret.

Papirtype: 18 systemer, uden fabrikatangivelse.

Påskrift for neden: *Attacca subito dal segno § pag 88* (refererer til **B1**, s. 88, t. 1)

Indhold: en 12 takter lang version af passagen II t. 135-146, et alternativ til indholdet af **B1**, s. 87.

Kommentar: **B1**-versionen er skitseret i **D** og er tidligere end **B2**-versionen. Begge blade blev samtidig indsat i **A**, sandsynligvis ultimo 1914, som erstatning for de opr. sider 87-88, men blev allerede i 1915 fjernet igen (se ovf. under **A**, notens oversigt over revisioner, pkt. 1 og 2).

3. RLS 11,11c. Partitur. Autograf. Blæk; dirigentpåtegninger med blyant (van der Floes håndskrift).

Ubetegnet, udateret. 2 blade, 25,5 × 34,5 cm; 4 beskrevne sider, upagineret (pagineringen bortskåret ved indbinding i **A**?). Mellem de to blade er indklæbet et udsnit på 6 × 25 cm indeholdende en tydeliggørelse af violinsoloen t. 137-145.

Papirtype: 20 systemer, uden fabrikatangivelse.

Indhold: II t. 117-165.

Kommentar.

Tidligere s. 91-94 af **A**; har erstattet satsens (reviderede) oprindelige slutning, som nu er forsvundet. Efter skriften at dømme udfærdiget 1919/20, sandsynligvis 1920. Udskiftet 1925 med nuværende **A** s. 40-41 (opr. pag. 90-91).

C. Partiturfragment 2. sats

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 11,10. Autograf. Blæk.

Overskrift: *Adagio (Begyndelse af II Del af Symfonien: Vaarbrud)*

Dateret: *Komp. Sept. 1913*

2 blade, 26 × 34,7 cm; 4 beskrevne sider, upagineret.

Papirtype: 18 systemer, uden fabrikatangivelse.

Indhold: II t. 1-42.

Kommentar.

Formodentlig udfærdiget som en skriftprøve eller et nodeeksempel. Rettelser viser, at manuskriptet er tidligt og har været benyttet som forlæg for de tilsvarende takter i partiturrenskriften **A**.

D. Particel

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 11,5. Autograf. Blæk; enkelte tilføjelser med blyant og farvestift.

Titel (ikke oprindelig): *Rud Langgaard: / "Vaarbrud." (Vaarsange) / Symfoni No 2 med Sopransolo / Komposition (I) paabegyndt Juli 1912 Tulseboda / Orkesterskitse. Sommer og Efteraar 1913. October / og Rosengaarden Juni 1913! / (Tulseboda)*

Dateret efter sats I: *København 1 October 1913 (Instrumentation paabegyndt 12 Sept?)* – efter sats II: *København 10 September 1913* – efter sats III: *Rosengaarden 3 Juli 1913 (Kyrkhult)* (alle tre dateringer forsynet med signatur)

28 blade, 25,8 × 34,5 cm, blad 1 + 28 (omslag) dog 27,8 × 34 cm; 51 beskrevne sider, pagineret: (titelside), (1 blank side), 1-29, (1 upag. s. med blyantsskitse: [29bis]), 30-34, (1 blank side), 35-50, (2 blanke sider).

Papirtype: blad 1 + 28 (omslag): Wilhelm Hansen [logo] *No. 15 II. 14* (14 systemer); blad 2-27: 12 og 16 systemer, uden fabrikatangivelse.

Kommentar.

Omfatter hele symfonien, noteret på 3-6 systemer. Efter I t. 180 findes en overstreget takt og endnu en takt, som er udeladt i **A**; II t. 81-89 er overstreget og på samme side er med samtidig skrift indskudt en skitse til passagen t. 135-146 i en form svarende til **B1**. Den upag. s.[29bis] rummer en partiturskitse i blyant, måske udkast til II t. 132 og flg. 3-4 takter. Slutningen af II efter t. 111 omfatter 39 takter (de to første overstreget), hvoraf 15 takter genfindes i 1919/20-slutningen **B3**, mens 1925-slutningen (**A** s. 40-41) stort set svarer til particellets slutning i forkortet form. Visse forskelle mellem **D** og partituret **A** skyldes, at RL under renskrivningen har foretaget ændringer, men der er også detaljer, som mangler i **A** eller er tydeligere noteret i **D** end i **A**.

E. Diverse skitser

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling. Alle med blæk.

Sats I

1. RLS 11,6a. Skitsefragment (noteret på 2 systemer). Betegnet: *Slutning Iste Del* [...]. Udateret [1912?].

1 blad, 29,7 × 19 cm; upagineret. Skitsen findes på bladets ene side; den anden side rummer skitser til korsange dateret hhv. 31.7. og 1.8.1913.

Indhold: ca. 75 takter, heraf nogle overstreget. Symfoniens åbningsmotiv genkendes og måske t. 345-347.

2. RLS 11,6b. Skitsefragment (noteret på 2 systemer). Ubetegnet. Udateret [1912?].

1 blad, 29 × 35 cm; upagineret. Skitsen findes på bladets ene side; den anden siden rummer **E8**. Begge sider rummer også formodede blyantsudkast til satser af *Mimi* (BVN 130).

Indhold: ca. 114 takter; heraf er en del overstreget. Symfoniens åbningsmotiv genkendes.

Yderligere skitser til I: to takter findes på **E4** nf.

Sats II

3. RLS 11,8. Skitse (noteret på 2-4 systemer). Overskrift: *II*. Dateret til slut: *7-9 September [1913] Kbh. R.L.*
2 blade, 34,5 × 27 cm + 35,5 × 23,8 cm; Skitsen, der med utallige overstregede takter og rettelser omfatter hele satsen, findes på 2 af de i alt 4 beskrevne sider; upagineret. Indeholder også bidrag til andre værker.

4. RLS 11,9a. Partiturskitsefragment. Overskrift: *Ein Blumenglöchen vom Boden hervor (Gleich und Gleich)*. Dateret *12 October 1913* og med senere blyantsskrift: *Renskrevet paany Sept 1915*.

1 blad, 25,5 × 34,5 cm; 2 beskrevne sider, upagineret.

Indhold: II t. 76-86 (mange overstregninger). Indeholder desuden partiturskitse til I t. 395-396 + 2 t. (det hele overstreget).

Kommentar: Overskriften og to andre påskrifter på manuskriptet refererer til Goethe-sangen BVN 60:2.

5. RLS 11,9b. Partiturskitsefragmenter + skitse. Ubetegnet. Udateret.

1 blad, 24 × 34,7 cm; 2 beskrevne sider, upagineret.

Indhold: II t. 76-80 + t.(128) + 129-131 (sammenhængende skitse); tilføjet skitse (noteret på 2-3 systemer): t. 134-141 og et par derpå følgende takter; på bladets anden side: partiturskitser til II t. 144.

Kommentar: Påskrift med rødt blæk t. 76: *Con animato* – med RLs blyantstilføjelse: (*Skrevet af Dora*).

Yderligere skitser til II: et muligt udkast til t. 132 og flg. 3-4 takter findes i kilde **D**, s.[29bis].

Sats III

6. RLS 11,7a. Skitsefragment (noteret på 3 systemer). Overskrift: *III*. Udateret.

1 blad, 16 × 34,5 cm (stort udsnit på 9,5 × 17 cm bortskåret med teksttab til følge; en påklæbet lap skjuler 2 t.), upagineret. Skitsen findes på bladets ene side; den anden side rummer udateret, ukomplet skitse til sangen *Vergeblich* (BVN 60,4).

Indhold: III t. 1-24 (12 t. mgl. helt eller delvis).

7. RLS 11,7b. Skitsefragmenter (noteret på 1-7 systemer). Ubetegnet. Udateret.

1 blad, 26 × 34,7 cm; 2 beskrevne sider, upagineret.

Indhold: III t. 13-25 + 32-39 + 78-87 + 119-133 + 140 ff.? (op til 4 udkast til nogle takter).

Kommentar: Udkast til sangstemmen (og spredte antydninger af orkestersatsen) t. 13-25 og 32-39 er efter skriften at dømme af tidlig dato, medio 1912?

8. RLS 11,7c. Particellfragment (noteret på 4-5 systemer). Ubetegnet. Udateret.

1 blad, 23 × 34,5 cm (beskåret med teksttab til følge); upagineret. Skitsen findes på bladets ene side; den anden side rummer bidrag til andre værker.

Indhold: III t. 31-45.

9. Skitsefragmenter (noteret på 2-8 systemer). Udvisket, utydelig overskrift. Udateret.

Findes på det under **E2** beskrevne blad (RLS 11,6b).

Indhold: III t. 40-47 (til nogle takter flere udkast) + t. 87-107 + t. 89-94.

10. RLS 11,7d. Skitsefragment (noteret på 2-4 systemer). Ubetegnet. Udateret.

1 blad, 34,5 × 25,7 cm; upagineret. Skitsen findes på bladets ene side; den anden side rummer skitse til *Novemberlied* (BVN 57:3) dateret Rosengaarden 2.-3.8.1913.

Indhold: III t. 46-60 + flere udkast til t. 60-64.

11. RLS 11,7e. Skitsefragmenter (noteret på 1-9 systemer). Ubetegnet. Udateret.

1 blad, 29,7 × 35,2 cm (udsnit på 5 × 11 cm bortskåret); 2 beskrevne sider, upagineret.

Indhold: III t. 65-95 + 87-98 + 95-98 + 108-115. Indeholder også bidrag til andet værk.

Kommentar: Udkast til sangstemmen (og spredte antydninger af orkestersatsen); t. 65-95 er efter skriften at dømme af tidlig dato, medio 1912?

12. RLS 11,7f. Skitsefragment (noteret på 3-4 systemer). Betegnet *Slutningen til Lenzklänge*. Dateret til slut: *Rosengaarden 22 Juni 1913*.

1 blad, 29,7 × 35,2 cm; 2 beskrevne sider, upagineret. Skitsen findes på bladets ene side; den anden side rummer skitse til *Künstlerlied* (BVN 57:1) dateret Rosengaarden 29.7.1913.

Indhold: III t. 146-185.

F. Partiturfragment 1. sats (1928)

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 11,12 s. 49-51. Afskrift med blæk i Constance Langgaards håndskrift; instrumentangivelser, betegnelser og datering i autograf.

Betegnet for oven *NB*. Side 47 og 48 *udgaaet*; ved første takt: *Animato*. Dateret til slut: *Komp. 1912-13 (Tulseboda.) modificeret 1928*.

2 blade, 34 × 27 cm; 3 beskrevne sider, paginering: 49-51, (1 blank s.).

Indhold: I t. 456-463 + t. 468-474 (sammenhængende).

Kommentar.

Del af manuskripten, som en tid udgjorde s. 17-51 i RLs reviderede 1926-partitur (RLS 11,3; ikke beskrevet her). Siderne 49-51 indeholder t. 456-469, som kun kendes i partiturform fra denne kilde (ikke i **A**).

G. Titelblad (uden musik)

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 131,13h [blad 2]. Autograf. Blæk.

Titel: *Im Kampf des Lenzes / (Vaarbrud) / Symphonie No 2 / für / Orchester (mit Sopransolo) / von / Rud Immanuel Langgaard. / Partitur.*

På bagsiden: *(Symphonie No. II i A dur) [sic] / Allegro con anima / Lento religioso quasi adagio – / – con moto (med Sopransolo) / Komp: / 1912-13*

1 blad, 34,5×26 cm; 2 beskrevne sider, upagineret.

Papirtype: 18 systemer, uden fabrikatangivelse.

Titelblad til partituret kilde **A**. Må være blevet kasseret meget tidligt eftersom det er genbrugt til en skitse til sangen *Og det var den mørke Blaaregn* dateret 10 Marts [1914].

Redaktionsgrundlag

Udgaven retablerer symfoniens originale version i dens endelige form, dvs. den form, værket forelå i, efter at komponisten i perioden 1914-20 havde foretaget visse korrektioner. Hovedkilden er partituret (kilde **A**), og udgavens primære tekstgrundlag er denne kildes oprindelige notetekst; dog respekteres autografe korrektioner og tilføjelser med utvetydig relation til originalversionen. Tilføjelser og rettelser stammende fra revisionsfasen 1925-26 elimineres, herunder den slutningsændring, Langgaard i 1925 foretog i sats II.

Hovedkilden suppleres af flere andre kilder: Slutningen af sats II (t. 117-165) har manuskript **B3** som kilde. Indholdet af to manglende blade i **A** (sats I, t. 225-238 og t. 456-469) er rekonstrueret på grundlag af particellet (**D**); for sidstnævnte passages vedkommende er udgavens tekst justeret i henhold til partiturfragmentet **F**, der indeholder samme passage i en forkortet, senere form. Der er foretaget kollation mellem partitur (**A**) og partikel (**D**) med henblik på redaktionel komplettering af **A** for så vidt angår detaljer, som skønnes overset eller uhensigtsmæssigt udeladt i renskrivningsfasen. Endelig støtter udgaven sig til **D** de steder, notationen i **A** er uklar.

Det øvrige, ovenfor beskrevne kildemateriale repræsenterer tidlige og præliminære stadier og er uden interesse som supplement eller korrektiv til udgavens kilder. Til symfoniens endelige version foreligger endvidere en række kilder, der her er ladet ude af betragtning.

Retningslinjer for udgaven

Udgiverens tilføjelser og rettelser er typografisk markeret i partituret ved hjælp af skarpe parenteser; tilføjede buer er dog angivet med brudt streg og buændringer som en kombination af hel og brudt streg. Orienteringsfortegn i runde parenteser skyldes udgiveren. Faste fortegn for klarinet er tilføjet af udgiveren, hvor sådanne mangler i kilderne, dvs. i sats I, t. 1-63 og t. 227-474 samt i sats II, t. 117-165. Redaktionelle kommentarer samt oplysninger om forhold, der ikke er typografisk markeret i udgaven, findes i noterne nedenfor.

Der er foretaget stiltiende komplettering for så vidt angår manglende triolangivelser samt punktering af noder og pauser. Mindre justeringer af uegalt anbragte buer, foredragsbetegnelser og dynamiske angivelser er foretaget uden videre. Buer med manglende begyndelses- eller endepunkt i hhv. takten før og takten efter bladvending i partituret (**A**) er stiltiende kompletteret, hvis der ikke er tvivl om komponistens intention. Overflødige løse fortegn (gentagelser af faste fortegn) er udeladt uden videre.

De mange blyantsfortegn, som er tilføjet med uidentificeret, fremmed hånd i partituret (**A**) er som udgangspunkt ladet ude af betragtning; næsten alle er dog optaget redaktionelt i udgaven i skarp parentes eller som orienteringsfortegn i rund parentes. Udgiverens tilføjelser med hjemmel i particellet (**D**) er endvidere typografisk markeret i udgaven.

Passager, der gentages, er redaktionelt kompletteret (vice versa) og notationsmæssigt egaliseret. Det drejer sig om følgende passager (de i parentes nævnte forskelle er bibeholdt i udgaven):

Sats I:

- t. 1-22 = t. 257-278 (gentagelsen begynder dog *ff* i stedet for *f* og betegnelsen *con fuoco* mangler)

Sats II

- t. 1-16 = t. 92-107 (t. 13 har *mp*, t. 104 har *p*)

Sats III

- t. 1-13(14) = t. 134-146(147) (dog er pauken udeladt i t. 134-137); dele af t. 135-137 og t. 138-145 er efterladt tomme af RL i partituret med henvisning til t. 5-12 – en nodeskriver har senere udfyldt de tomme takter
- t. 13-17 = t. 28-32 (dog med forskelle i instrumentation og andet, herunder cor 1, som i t. 14/29 har hhv. *p* og *mf*, og S, som i t. 17/32 er noteret rytmisk forskelligt)

I sats I gentages desuden en række passager i andre tonearter og med større eller mindre forskelle i instrumentation, dynamik og artikulation. Nogle af disse variationer i notationsmåden er givetvis vilkårlige, men da der vanskeligt kan prioriteres mellem dem, er de bibeholdt i udgaven. En vis gensidig komplettering har dog fundet sted mellem de pågældende taktgrupper:

- t. 26-43 ~ t. 282-299
- t. 68-85 ~ t. 321-338
- t. 90-116 ~ t. 343-369
- t. 393-399 ~ t. 400-406
- t. 393-395 ~ t. 407-409

I sats II er der foretaget en tilsvarende begrænset komplettering mellem parallelle steder.

Noter

Ud over redaktionelle kommentarer omfatter noterne specifikt oplysninger om

- tidlige autografe rettelser og tilføjelser i kilde **A** (disse regnes til udgavens kildetekst og omfatter fx rettelser med rødt blæk)
- rettelser og tilføjelser i **A** hidrørende fra revisionsfasen 1925-26 (ignoreres i udgaven)
- detaljer i kildeteksten (**A**), som er udeladt i udgaven
- fortegn tilføjet med blyant i **A** med uidentificeret håndskrift og som undtagelsesvis ikke er optaget redaktionelt i udgaven i skarp eller rund parentes
- komplettering foretaget i henhold til kilde **D** (typografisk markeret i udgaven, undtagen i sats I, t. 225-238 og t. 456-469, hvor **D** er hovedkilde)
- komplettering foretaget i henhold til kilde **F** i sats I, t. 456-463 + t. 468-469 (uden typografisk markering i udgaven)
- supplerende oplysninger fra **D** af særlig interesse, hovedsagelig vedrørende tempoangivelser, som er ændret eller mangler i **A**
- til belysning af den samtidige opførelsespraksis medtages de dirigenttilføjelser (af Louis Glass?), som supplerer kildeteksten (se noter til sats I t. 43 og sats III t. 11, 22, 121, 148, 155, 175).

Betegnelsen 'primær' refererer nedenfor til værkets her udgivne originalform, mens ændringer, som stammer fra revisionsfasen 1925/26 og som ignoreres i udgaven, betegnes 'sekundære'.

<i>takt</i>	<i>stemme</i>	<i>kommentar</i>
-------------	---------------	------------------

Sats I

1	–	<i>Allegro con anima</i> sekundært rettet til <i>Allegro animato</i> ; ikke taget til følge; en tidligt tilføjet metronomangivelse (med rødt blæk) er udraderet og ulæselig
2-3	fl, ob, cl, vl I, II fl, ob, cl	<i>con fuoco</i> udraderet, antagelig sekundært; genindført sekundær bueændring med blyant ignoreret

3-4	fl, vl I	cresc.kile i t. 3 samt <i>fz</i> (node 1) og dim.kile i t. 4 sekundært tilføjet i A med blyant og trukket op med blæk; udeladt
5	cor 3-4, tr	udraderinger og noderrettelser taget til følge, idet gentagelsen t. 261 har takten i samme, primære form (om end med afskriverfejl: # i cor 3-4 (sidste node) er fejlagtigt placeret ved sidste node i tr 1-2)
6	fag 1	bindebue fra node 3 til t. 7 node 1 tilføjet iht. D
	vl I, vl II	bue node 1-7 delvis udraderet, antagelig sekundært; genindført
12	cor 1	noder rettet med blyant, men på et tidligt tidspunkt, idet rettelsen er medtaget i gentagelsen t. 268, som har takten i primær form; rettelsen taget til følge
14-16	vl I (vl II)	blyantstilføjelser i A : opstrøg t. 14 node 1 + buerettelser t. 15-16, antagelig fremmed hånd; ikke taget til følge (tilsvarende buerettelser t. 17 skimtes, men er udraderet)
15	trb	<i>mf</i> rettet med blæk til <i>f</i> ; tidlig rettelse, taget til følge
17-18	ob, cl, fag, trb, vla	udraderinger og noderrettelser foretaget i to omgange, sidste gang sekundært; sekundære rettelse elimineret ved kollation med gentagelsen t. 273-274, der har takten i primær form
19	cl 2, fag 1, trb 1-2, vla	sekundære udraderinger og blækrettelser ignoreret; opr. notation genskabt med støtte i t. 275, som har takten i primær form (samt D)
19-23	cl 2	opr. pause fra sidste fjerdedel t. 19 til og med t. 23; tilføjjelsen er tidlig, idet den er medtaget i gentagelsen t. 275-278, som har passagen i primær form
24	cor 1-2	bindebue fra node 1 til t. 25 node 1 (der ved fejlskrivning opr. var noteret som <i>g</i> ¹) udeladt
30	ob	<i>sempre piano</i> flyttet fra t. 31 til frasens begyndelse
41	trb 3	node 1: overflødig # udeladt
43	–	”String[endo]” tilføjet med blå farvestift i A af dirigent (Louis Glass?); udeladt
	vla	cresc./dim.kile tilføjet iht. D
49	vl I, II, vla, vlc	gentaget <i>f</i> i taktens begyndelse udeladt
52	–	D har <i>molto con moto</i>
55	timp	bue uden afslutning i t. 56 (efter bladvending i A) udeladt (ingen bue i D)
60	vlc, cb	<i>f</i> tilføjet iht. D
61	tutti	<i>dim.</i> og <i>dim. molto</i> tilføjet iht. D
	vlc, cb	node 2: overflødig ♯ udeladt
62-63	str	<i>dim. molto</i> tilføjet iht. D
65	vlc	<i>p</i> tilføjet iht. D
67	fag 2	node 1: ♯ rettet til ♮. og manglende pause tilføjet i analogi med cor 1
74	cl 1	<i>molto espr.</i> overstreget med blæk, antagelig tidlig rettelse; taget til følge
78	cor 2	<i>p</i> tilføjet iht. D
81	vl I, II	dynamik justeret i analogi med t. 334 (<i>f</i> i vl I ved node 3 udeladt; i D er <i>f</i> anbragt ved node 5)
88	vl I	<i>fz</i> tilføjet iht. D
95-96	timp	cresc.kile tilføjet iht. D (og i analogi med tr)
99	ob 1	node 1: overflødig ♯ udeladt
102	cl 1	node 1: overflødig ♯ udeladt
104	fag 2	bue tilføjet og <i>ben tenuto</i> flyttet til t. 105 i analogi med vlc 2 og cb
105	fag 1	<i>ben tenuto</i> flyttet fra t. 106 (tredje fjerdedel) i analogi med fag 2, vlc 2 og cb
105-106	vl I, II	bueændringer tilføjet med blyant i A , antagelig sekundære, måske fremmed hånd; ikke taget til følge
106	ob 1	bue fra node 2 uden endepunkt i t. 107 (efter bladvending i A) udeladt
108	vlc, cb	<i>f</i> tilføjet af udgiveren i analogi med resten af orkestret

113	fag 1	node 3: marc. udeladt i analogi med vlc og t. 366
117	–	D har <i>con animato!</i> [sic.]
121	cl	bue fra node 1 uden endepunkt i t. 122 (efter bladvending i A) udeladt (D har ingen bue)
122-124	vl I, II timp	node 2: marc. tilføjet iht. D fortegn mgl. i A , men er underforstået, idet RL foreskriver pauker i <i>As</i> og <i>Des</i>
125-141	cor 1-2	samtliges noder ændret på et tidligt tidspunkt med rødt blæk; rettelsen taget til følge, mens RLs sekundære kommentarer "de overstregede Noder gælder! ikke de røde!" (A s. 20) og "de røde Noder gælder ikke! R.L." (s. 21) er ignoreret
125-146	timp	A har noder uden bindebue og <i>tr</i> over hver node; buer og bølget linje tilføjet i analogi med RLs normale praksis i A
127	str	<i>dim.</i> tilføjet iht. D
147-148	timp	fortegn mgl. i A , men er underforstået, idet RL foreskriver pauke i <i>Des</i> ; marc. tilføjet med blyant (fremmed hånd) på alle 4 noder og fermat tilføjet med blyant (samme hånd?) t. 148; udeladt
149	– fag 1	♩ = 50 tilføjet i A på et tidligt tidspunkt med rødt blæk node 1 (gis) overstreget med blyant og værdien af node 2 (cis ¹) rettet fra ♩ til ♩, antagelig sekundært; opr. notation fulgt; <i>espr.</i> tilføjet af RL med blyant i A , antagelig en tidlig tilføjelse; taget til følge
159-160	str	sekundært tilføjet blyantsskitse i A med ændring af strygernesatsen ignoreret
163	vla	nøgle tilføjet med blyant i A (uidentific. hånd); taget redaktionelt til følge
170	–	D har ved sidste fjerdedel: <i>molto lento</i>
178	–	<i>poco a poco più mosso</i> sekundært rettet til <i>Con moto</i> ; ikke taget til følge
181	–	♩. = 66 tilføjet tidligt i A med rødt blæk; et sekundært tilføjet <i>Scherzando</i> og ændring af metronomangivelsen til ♩. = ♩ ignoreret
182-203	tutti	sekundære blyantsrettelser og -tilføjelser ignoreret (passagen t. 181-208 med korrektioner er forlæg for Constance Langgaards afskrift i 1926-partituret, RLS 11,3)
186	vlc, cb	node 1: overflødig ♯ udeladt
195	cor 4	<i>p</i> tilføjet iht. D
200	cor 4	noden overstreget med rød farvestift, antagelig sekundært; ikke taget til følge
204	cor 2, 4	pause og node overstreget med rød farvestift (RL?); ikke taget til følge
209	fl	i de to systemer er tilføjet irrelevante blækknoder, delvis overstreget med blyant - antagelig Constance Langgaards forsøg med nodepennen; udeladt
210-211	fag 2	bueændring med blyant (RL?) ignoreret
214	fag 2, trb 3	node 5: overflødig ♯ udeladt
217	vl II	bude node 3-4 udeladt; bue node 2-3 tilføjet redaktionelt iht. D og i analogi med t. 215, 216, 218
218	ob 2, fag 1	bindebue fra node 1 til t. 219 node 1 sekundært overstreget med blyant; ikke taget til følge
219	ob, cl 1	fortegn og noder uden relation til takten tilføjet med blæk i A , uden tvivl af Constance Langgaard; udeladt
220	vlc, cb	node 2: opr. ges rettet med blæk og blyant til c, dernæst rettet tilbage til ges; opr. notation fulgt
221-222	vl I, II	der er foretaget udradering i takterne og noder er tilføjet med blæk; formodentlig rettelser af skrivefejl, idet takterne nu er identiske med paralleltakterne 219-220 og overensst. med D

222	træ, cor 1-2, trb 3, vla, vlc, cb	i forbindelse med et spring fra t. 222 til 243 er der foretaget udradering og rettelser med blyant og blæk; springet er elimineret i udgaven og takten ført tilbage til sin opr. form (gentagelse af t. 220), jfr. flg. note
223-242	tutti	der er først foretaget en revision, i hvert fald af passagens begyndelse; senere er der indført et spring fra t. 222 til t. 243 og to blade indeholdende t. 225-238 blev udtaget af A og er i dag forsvundet; skriftmæssige detaljer viser, at springet er sekundært; passagen medtages in extenso i udgaven, jfr. noter nf.
223-224	tutti	takterne er overstreget i forbindelse med spring, jfr. ovenst. note; rettelser i visse stemmer med blæk og blyant hidrører øjensynlig fra en revision ca. 1920, hvis konsekvenser i t. 225 ff. ikke kendes; den opr. notation fulgt
225-238	tutti	et blad opr. pagineret 35-36 i A er forsvundet; de manglende 14 takter rekonstrueret iht. D (detaljer som ikke fremgår eksplicit af kilden er typografisk anført som redaktionelle tilføjelser, jfr. i øvrigt noter nf.)
226	tr	node 2-3: D har stacc.; udeladt i analogi med t. 225
232-238	cor	D bytter umotiveret om på cor 1-2 og 3-4; rettet i analogi med t. 227-231 og 239 ff.
231	str	D har <i>pizz</i> over str; <i>arco</i> indtræder først t. 239, men findes ikke i A i denne takt; udgiveren har fundet det mest logisk at indføre arco fra t. 236
232	tr, timp	D har <i>molto cresc.</i> (tr) og <i>cresc.</i> (timp); flyttet til t. 233 (og <i>molto</i> udeladt) i analogi med t. 241 (A)
235	timp	D har <i>p</i> ; rettet til <i>mf</i> i analogi med fag og cor 1-2 samt t. 227
239-242	tutti	takterne overstreget i forbindelse med sekundært spring som ignoreres i udgaven, jfr. note til t. 223-242
245, 246, 248	timp	opr. pause på andet taktslag; noderne tilføjet med blæk, øjensynlig en tidlig rettelse; taget til følge
246-248	vlc, cb	blyantsrettelser og -tilføjelser, antagelig sekundære, ignoreret
249	–	<i>Animato</i> tilføjet med blyant i A , antagelig sekundært; udeladt
249-256	tutti	bueændringer i str med blyant samt en række sekundært skitserede blyantsændringer, navnlig i t. 255-256, ignoreret
250	–	en påskrift med blyant i A mellem systemerne, over vl I: ”Fuglevadsvei” (RL? uden relevans for musikken!) udeladt
252	træ, messing, timp	A har <i>cresc. sempre</i> ; misvisende <i>sempre</i> udeladt (D har i t. 249 <i>cresc.</i> i tr, i t. 252 <i>molto cresc.</i> i hele orkestret)
259-275	tutti	kopieret af afskriver i A efter t. 3-19 (RL har opr. blot skrevet <i>Come sopra</i> og henvist til takterne 3-19); sekundære tilføjelser af RL ignoreret (fx <i>cresc.kile</i> i t. 259 i fl og vl I); i udgaven er passagen en kopi af t. 3-19, jfr. dog flg. note
262-263	cor 3-4	<i>dim.kile</i> og <i>f</i> tilføjet af udgiveren for at udligne dynamikken i forhold til cor 1-2, idet RL foreskriver <i>ff</i> ved repetitionens begyndelse t. 257 i stedet for <i>f</i> som i t. 1.
276-277	cl 2, fag, tr, timp	kopieret af afskriver i A efter t. 20-21 (RL har opr. blot henvist til disse takter)
281-282	vl I	bueændring med blyant (RL?) ignoreret
283	fag 1	His rettet til Ais i analogi med vlc (notationsfejl)
284	–	D har <i>Tranquillo</i>
289	cb	bue til node 1 (uden begyndelse i t. 288) udeladt, jfr. t. 32-33
290	vl I, II	fejlagtigt anbragt 7 til sidst i takten udeladt
296	tutti	<i>allargando</i> står i A kun anført ved vl I-2, vlc og cb; justeret iht. D , hvor det er anført over akkoladen som andre tempo/karakterbetegnelser
296-297	vl I	<i>cresc./dim.kile</i> tilføjet iht. D og i analogi med t. 40-41
298-299	vl I	<i>cresc./dim.kile</i> tilføjet iht. D og i analogi med t. 42-43

299	vla	cresc./dim.kile tilføjet iht. D (jfr. t. 43)
300	vc, cb	marc. tilføjet iht. D
301	cor 1	node 1: overflødig $\frac{1}{2}$ udeladt
	vla 1	samklang 1: rettelse med blyant, antagelig sekundær, ignoreret
305	–	D har <i>Con animato!</i> [sic.]
305-306	timp	cresc.kile, <i>fz</i> og dim.kile tilføjet iht. D
307-308	timp	cresc.kile, <i>fz</i> og dim.kile tilføjet iht. D
309	vl II	node 2-3: marc. tilføjet med blyant i A , antagelig fremmed hånd; ikke taget til følge
318	–	D har <i>molto ritenuto</i>
323	vl II, vlc	<i>sempre espres.</i> ved node 4 overstreget; tidlig rettelse, taget til følge
324	vl II, vlc	A har én bue fra t. 323 node 1 til t. 324 node 4; rettet iht. D og i analogi med t. 70-71, 321-322 og 325-326
		dim.kile tilføjet iht. D og i analogi med t. 71
324-325	cor 2	cresc./dim.kile tilføjet i analogi med fag 1, t. 71-72 (D har cresc.kile t. 324)
325	cor 2	dim.kile tilføjet i analogi med fag 1, t. 72 (jfr. note til t. 324, cor 2)
331	vlc	node 6-7: nodeværdier ændret fra ♪♪ til ♪♪ iht. D og i analogi med vl II og t. 78
337	vla	node 1: rettelse med blyant, antagelig sekundær, ignoreret
338	fl	cres./dim.kile tilføjet med blyant i A over systemerne (sandsynligvis dirigent); udeladt
343	cb	bue til node 1 (uden begyndelsespunkt, efter bladvending i A) udeladt
344	–	D har <i>tranquillo sempre</i>
347	cor	cresc.kile tilføjet i A med blyant (sandsynligvis dirigent); udeladt
349	cor 3	nøglen er tilføjet med blyant i A (uidentific. hånd)
350-351	cl 2	noder overstreget med blæk; rettelse af fejlskrivning
354	cor 1	bue fra node 2 uden endepunkt (bladvending efter t. 354 i A) udeladt
	cor 3	bue fra node 1 uden endepunkt (bladvending efter t. 354 i A) udeladt
358-359	vl I, II	bueændringer med blyant (RL?) ignoreret
	vlc-1	buer t. 358 node 2 til 359 node 1 + t. 359 node 2 til 360 node 4 ændret i analogi med vla og t. 105-106
361-364	cor 3	<i>tenuto</i> og marc. tilføjet iht. D
365	vlc, cb	marc. tilføjet iht. D
370	fag	<i>f</i> rettet til <i>ff</i> i analogi med resten af orkestret
378-379,		
380-381	vl I, II, vla	cresc./dim.kiler tilføjet iht. D
382	ob, cl	node 1: stacc. tilføjet iht. D (redaktionelt tilføjet i fag og cb)
	–	D har $\text{♪} = \text{♪}$ (<i>l'istesso tempo</i> overstreget)
392	–	D har $\text{♪} = \text{♪}$
394	vl I, II	cresc./dim.kile flyttet fra t. 393 iht. D og i analogi med t. 401 og 408
396	vl I, II	<i>fz</i> rettet til <i>ffz</i> i analogi med t. 403
	vla	cresc.kile tilføjet med blyant i A , antagelig en dirigenttilføjelse; af D fremgår det eksplicit, at der ikke skal være cresc.
398	vla-2	node 1: overflødig $\frac{1}{2}$ udeladt
401	fag 1	overflødig 4/4-taktangivelse udeladt
411	fag 2	overflødig 12/8-taktangivelse udeladt
	timp	umotiveret <i>f</i> i taktens begyndelse udeladt
412	vl II	<i>divisi</i> udeladt (tilføjet redaktionelt t. 410)
415	–	D har <i>piu allargando</i>
417	vlc, cb	taktangivelse ændret fra 4/4 til 12/8 i analogi med fag
419-421	fl, ob, cor	blækrettelser foretaget under renskrivningen taget til følge
425	ob, fag, cor 1-2	node 1-2: fejlagtig punktering udeladt (overstreget med blyant i A)

(425)		<i>ben tenuto</i> flyttet fra t. 426; 'tenuto-bue' fra node 2 samtidig overflødiggjort og udeladt (om denne type buer: se note til dirigenten, partituret s. 10)
	trb 3	'tenuto-bue' fra node 2 udeladt (erstattes af <i>ben tenuto</i> , jfr. ovenst. note)
	cb	'tenuto-bue' fra node 1 og 2 udeladt (jfr. ovenst. note)
435	trb	node 1: <i>mf</i> flyttet fra node 2 i overensst. med t. 447
437-448	tutti	et spring fra t. 436 til t. 449 er indført i A , antagelig sekundært, men senere slettet
449	cl 1, cor 1-2, 4, vl, vla	blyantsrettelser tilføjet i A i forbindelse med spring (jfr. note ovf.), men er atter til dels udraderet; ikke taget til følge
451	tutti	et spring fra t. 450 til et sted mellem t. 456 og 469 er sekundært foreslået, men senere slettet
456-469	tutti	et blad opr. pagineret 71-72 i A er forsvundet; de manglende 14 takter er rekonstrueret iht. D , dog med justeringer iht. F (detaljer som ikke fremgår eksplicit af de to kilder er typografisk anført som redaktionelle tilføjelser); justeringer foretaget iht. F dokumenteres i de følgende noter
456	blæsere	<i>fz</i> tilføjet iht. F
	fl	node 1: rytmen ændret fra ♩ til ♪ iht. F
	cl	D har øjensynlig <i>dim.</i> ; udeladt, da F ikke har <i>dim.</i> i træblæsere
	fag	node 1: tilføjet iht. F
	trb 3, timp	<i>fp</i> tilføjet iht. F (D har <i>p</i> , dog kun ved timp)
	cb	<i>f</i> tilføjet iht. F
456-463	str	buer justeret iht. F
457	fl	<i>mf</i> tilføjet iht. F
	fag	node 3: tilføjet iht. F (oversprunget i D)
	vl II	<i>f</i> tilføjet iht. F
458	cl	node 1: <i>fz</i> tilføjet iht. F
	cor 1-2	marc. tilføjet iht. F
462	vla	node 4: ♩ tilføjet iht. F
463	cor	takten er iht. D en gentagelse af t. 461; ombytning af cor 1-2 og 3-4 er foretaget redaktionelt af praktiske grunde (i F er der ingen pause, cor 1-2 spiller unison med cor 3-4 i taktens sidste halvdel)
	vlc	D har figur unison med vla node 1-4; F har node 1 efterfulgt af pauser
464	fl	<i>ff</i> tilføjet iht. F t. 468 (t. 464-467 er udeladt i denne kilde)
(464)	timp	<i>f</i> tilføjet iht. F t. 468 (t. 464-467 er udeladt i denne kilde)
468-469	cl, tr, trb	buer tilføjet iht. F
	vl I, II, vla, vlc	manglende fortegn tilføjet iht. F
	cb	D har divisi med oktaveret a; udeladt iht. F
471	cor 1	bindebue til t. 472 node 1 udeladt i analogi med cor 3
	timp	bindebue til t. 472 node 1 udeladt (trille ophører i t. 471)
473	tr 1, trb 2	node 3-4: sekundære noderrettelser med blæk ignoreret
Sats II		
1-22, 92-107	–	første side (s. 75 i A if. opr. pag.) rummer følgende notat: <i>NB Blyantforandringer indføres i Orkesterstemmer samt Slutningen Pag. 91-92. R.L. 1925</i> ; de nævnte, sekundære blyantsforandringer i passagen t. 1-22 og i gentagelsen t. 92-107 er atter udraderet; den omtalte slutning fra 1925 er sekundær og derfor udeladt i udgaven til fordel for en tidligere slutning, jfr. noter til t. 117-165
1	–	<i>Lento religioso quasi adagio</i> er sekundært rettet til <i>Sostenuto religioso</i> (som atter er ændret til <i>Sostenuto esaltato</i>)
2-3, 6-7	str	over vl I er med blæk i A tilføjet <i>cresc./dim.</i> kiler, antagelig sekundært; udeladt

3	vla-2	node 3: A har dobbeltgreb (eller div.) med tonerne d og f; f udeladt, idet der er tale om en skrivefejl (RL har haft C som kilde, i denne er vla 1-2 noteret i ét system)
8	vla-2	node 1: sekundær blyantoverstregning af \flat ignoreret
9-11	vl II, vla, vlc	sekundære rettelser med blæk (og blyant) ignoreret
15-16	str	dim.kile tilføjet iht. D
24	ob	sekundær blyantsrettelse ignoreret
26	vl I	node 4: sekundær blyantoverstregning af \sharp ignoreret
27-28	ob, cl, fag, cor	cresc./dim.kile meget uegalt anbragt i A ; justeret med støtte i C og D
28-29	træ	over fl 1 er med blæk i A tilføjet cresc./dim.kile, antagelig sekundært; udeladt
30	vl I	node 4-5: sekundær blyantoverstregning af \sharp og \flat ignoreret
31-34	ob, cl 1, fag, cor	de opr. noder i A stort set alle sekundært udraderet og overstreget og nye noder tilføjet med blæk; den opr. notation rekonstrueret med støtte i C og D
33	vl I	node 1-2: sekundære blyantsrettelser ignoreret
36	cl 2, fag	sekundære rettelser og tilføjelser med blyant ignoreret
37-38	vl I	cresc./dim.kile tilføjet iht. C og D og i analogi med t. 34
40	fag 2	node 2: des rettet til es i analogi med t. 109 og D
43	vl I	<i>sul D</i> flyttet fra t. 44 (node 1)
44	vla	bue node 1-2 overstreget med blæk (opr. notationsfejl); rettelsen taget til følge
46	vla	node 1: marc. tilføjet med blyant i A , antagelig sekundært; udeladt
54	vla	node 1: marc. tilføjet med blyant i A , antagelig sekundært; udeladt
59	–	D har <i>molto largamente</i>
73-89	tutti	passagen er i A noteret med rødt blæk og sekundært trukket op med sort blæk samt korrigeret i enkelte detaljer (jfr. noter nf.)
73	–	<i>più con moto</i> er, antagelig sekundært, med blæk rettet til <i>con moto</i> og angivelsen $\downarrow = \downarrow$ tilføjet; ikke taget til følge
75	cl 1	fordobling af fl 2 overstreget med blæk, antagelig en rettelse af opr. skrivefejl; taget til følge
76	fl 2	node 1: marc. tilføjet med blyant i A , antagelig sekundært; udeladt
81	cl 1	node og pauser tilsyneladende tilføjet i A på et sent tidspunkt; der er formentlig tale om en opr. forglemmelse, da takten nu er identisk med D
	cl 2	node 1: g^1 rettet med blæk til fis^1 ; taget til følge (overbinding fra t. 80)
		node 2: b^1 rettet med blæk til ais^1 ; taget til følge
(81)	cl 2, fag, cor	cresc.kiler tilføjet med blæk i A , antagelig sekundært; udeladt
83	fl, ob, cl	<i>poco f</i> udraderet og sekundært ændret til <i>mf</i> ; <i>poco f</i> genindført
	vl I	<i>Gli altri</i> tilføjet iht. D ("de øvrige"); sekundært tilføjede pultangivelser med blyant og blæk udeladt
85	fl, ob, cl	<i>morendo</i> sekundært ændret med blæk til <i>dim</i> ; <i>morendo</i> genindført
	fag 2	node 1 rettet sekundært med blæk fra \flat til \natural ; tilbagerettet til \flat
	vla	udraderinger i A skyldes opr. skrivefejl
86	timp	<i>dim.</i> sekundært udraderet; genindført
87	vl II	<i>più p</i> rettet sekundært til <i>p</i> ; <i>più p</i> genindført
88	fl, ob, cl	<i>più p</i> rettet sekundært til <i>p</i> ; <i>più p</i> genindført
	timp	overflødig (gentaget) <i>dim.</i> , sekundært udraderet og skrevet igen, udeladt
89	tutti	fermat sekundært tilføjet i A med blyant og blæk; udeladt
90	–	<i>Tempo I^{mo} Lento quasi adagio</i> sekundært overstreget og ændret til <i>Sostenuto</i> ; opr. betegnelse genindført og kompletteret
93-94, 97-98	str	over vl I er med blæk i A tilføjet cresc./dim.kiler, antagelig sekundært; udeladt
100-102	vl II, vla, vlc	sekundære blækrettelser ignoreret
116	vl I	rytmen ved sekundær? udradering rettet til $\downarrow \downarrow \downarrow$; opr. notation fulgt

117-165	tutti	udgaven følger kilde B3 omfattende to upag. manuskriptblade (s. [91]-[94]), som 1920(?) har erstattet to, nu forsvundne, tidligere blade i A
124, 125	vl I, II	RL har noteret rytmen i takten som $\text{♩} \text{♩} \text{♩} \text{♩}$ med umensureret tremolo på tonerne e^1 og ges^1 ; denne ulogiske notation har udgiveren har valgt at korrigerer notationen, så at alle noder har umensureret tremolo (bemærk, at der et tilsvarende sted t. 76 og 77 foreskrives triol)
139	vl I	delvis uklare pultangivelser (<i>I Pult</i> til <i>VI P</i>); erstattet af divisi a 6
147	vl I	bue node 1 til t. 148 node 1 udeladt i analogi med t. 1
152	fl 1, fl 2	node 2: e^1 rettet til e^1 ; B3 (eneste kilde) har utvetydigt \flat for e i begge fl-stemmer samt \sharp for f (klang e) i cl 1; dissonansen forekommer utilsigtet, hvorfor de melodiførende fl-stemmer er rettet i analogi med andre steder, fx vl I, t. 147-148

Sats III

1	–	tempoangivelsen <i>Molto con moto</i> er tidligt (med rødt blæk) suppleret af angivelsen $\text{♩} = 80$ (sekundært rettet til <i>Moderato poco</i> $\text{♩} = 69$); en takeringsmæssig vejledning til dirigenten: ($\text{♩} \text{♩} \text{♩}$) er tidligt streget over af RL (med rødt blæk); lignende opr. betegnelser findes flere andre steder i satsen, men er alle overstreget med blæk (RL) eller med blyant eller blå farvestift (RL eller dirigent); udeladt i udgaven, jfr. noter til t. 13, 34, 134, 146, 150, 151 og 164
	timp	bue til node 1 udeladt (buen er en relikv fra opr. attacca-overgang fra II)
2	vl I, II	node 7: 0 tilføjet iht. D
3	vl I, II	node 2: 0 tilføjet iht. D
4	vl I, II	<i>p</i> tilføjet iht. D
5	vl I, II	node 14: rettet fra d^2 til a^1 iht. D , da der sandsynligvis er tale om en renskrivningsfejl i A ; med blyant (uidentific. hånd) er føjet et \sharp til d 'et og dette dis findes i gentagelsen t. 138 (som er i afskrift)
6-7	vl I, II	cresc./dim.kile tilføjet iht. D
7	cor 1	<i>p sempre</i> ændret til <i>p</i>
9	cor 1-2	misvisende eller fejlagtigt <i>più f</i> i taktens begyndelse udeladt
	timp, vl I	overflødig cresc.kile i taktens begyndelse udeladt
10	vlc	basnøgle tilføjet iht. D (tilføjet med blyant i A ; uidentific. hånd)
11	–	”Accel[erando]” tilføjet med blå farvestift i A af dirigent (Louis Glass?); udeladt
(11)	vl I, II	<i>con fuoco</i> flyttet fra node 5-6 til frasens begyndelse
13	–	angivelsen ($\text{♩} \text{♩}$) er tidligt overstreget af RL med rødt blæk; udeladt, jfr. note til t. 1); med samme blæk er tilføjet <i>Animato</i> (senere overstreget, antagelig sekundært)
	vlc	bue rettet fra node 2-5 til node 3-5 i overensst. med t. 28 og 146
	vl I	node 12: \flat tilføjet af udgiveren
15	vl I	node 1: stacc. udeladt i analogi med øvrige str og t. 30
16	S	node 10: ordet <i>es</i> rettet til <i>ist</i> iht. D og i overensst. med digtets publicerede form
17	cl 1	buens startpunkt ændret fra node 1 til node 2 i analogi med t. 30
	S	node 1: ordet <i>ist</i> rettet til <i>es</i> iht. D og i overensst. med digtets publicerede form
18	S	sekundært skitserede rettelser med blyant og blæk ignoreret node 1: <i>Thränen</i> rettet til <i>Tränen</i> i overensst. med digtets publicerede form
(18)	vl II	umotiveret <i>cresc.</i> udeladt (pause)
19	cor 1-2	<i>più f sempre</i> ændret til <i>più f</i>
22	–	<i>Tranquillo</i> tilføjet iht. D (”tranq” tilføjet i A med blyant og blå farvestift;

(22)		uidentificeret hånd, Louis Glass?)
	cor 1	<i>p sempre</i> ændret til <i>p</i>
23	vla	node 7: overflødig \sharp udeladt
24	S	bue node 1-2 udeladt (fejlnotation)
	cb	node 5: overflødig <i>sempre piano</i> udeladt
25	cor 1	bue fra node 5 uden endepunkt i t. 26 (efter bladvending i A) udeladt
27	vl II	node 5: overflødig \flat udeladt
28	S	node 1: <i>Animato</i> overstreget med blæk, antagelig en tidlig rettelse; taget til følge
	vl I	node 13: \flat tilføjet af udgiveren
31	cl 1	cresc./dim.kile justeret i analogi med t. 16 og iht. D (i A centreret omkring t. 31 node 1)
	S	node 10: ordet <i>es</i> rettet til <i>ist</i> jfr. note til t. 16 ovf.
32	S	node 1: ordet <i>ist</i> rettet til <i>es</i> jfr. note til t. 17 ovf.
32-33	S	cresc.kile tilføjet iht. D
33	S	<i>cresc.</i> tilføjet iht. D
	vl I	bindebue node 21-22 tilføjet iht. D
34	–	(\flat \flat – \flat) overstreget med blyant; udeladt, jfr. note til t. 1
	vl I	sidste node: \flat tilføjet af udgiveren
35	cor 3-4	buer anført i analogi med cor 1-2 (RL lader dem ende ved node 5, men har dog for cor 3's vedkommende søgt at rette denne øjensynlige fejlskrivning)
	vl I	node 15: \flat tilføjet af udgiveren
37	S	node 1-3: ordene <i>es ist</i> rettet til <i>ist es</i> iht. D og i overensst. med digtets publicerede form
38-45	tutti	sekundære blyants- og blækrettelser ignoreret (en udradering i t. 40, cor 1-2 er taget til følge, idet den, jfr. D , skyldes en opr. fejlskrivning)
44	–	<i>molto ritenuto</i> overstreget med blæk i A , antagelig sekundært; rettelser ikke taget til følge
	cor 4	<i>dim.</i> flyttet fra t. 45 i analogi med fag
	vl I	bue node 2-12 rettet til to buer iht. D
		dim.kile tilføjet iht. D
		node 12: \flat tilføjet iht. D
45	vla	cresc./dim.kile justeret iht. D
46	–	den opr. betegnelse <i>quasi l'istesso tempo</i> er på et tidligt tidspunkt rettet til <i>Poco animato</i> ; metronomangivelsen er ligeledes en tidlig tilføjelse (med rødt blæk)(sekundært er tempoet rettet til <i>Piu animato</i>)
52	vl I, II, vla	<i>mf</i> tilføjet redaktionelt i analogi med t. 58
53	fl	<i>sempre mfor</i> rettet til <i>mf</i>
54	fag 1	node 2: bue til t. 55 node 1 udeladt i analogi med fag 2
	S	<i>con sentimento</i> flyttet fra node 3 til frasens begyndelse
	vl I	node 4: overflødig \flat tilføjet med blyant i A (orienteringsfortegn); udeladt
	vl II	node 2: overflødig \flat tilføjet med blyant i A (orienteringsfortegn); udeladt
65	vl I, II, vla	dim.kile tilføjet iht. D og i analogi med t. 66 (vl I, vla)
	vlc 1	bue fra node 1 uden endepunkt i t. 66 (efter bladvending i A) udeladt
67	S	sekundære blækrettelser ignoreret
68	vl I(vl II), vla	node 2: \sharp tilføjet med blyant i A (samt \flat ved node 4); opr. notation fulgt i overensst. med D
70	ob 2	node 7: \sharp overstreget med blyant; ikke taget til følge
	cor 3	node 1: \flat rettet til \flat med blyant (RL?); ikke taget til følge
72	vl I, II	node 2 og 7: \flat tilføjet iht. D (i analogi med t. 71 node 7)
76	S	dim.kile tilføjet iht. D
77	vl I, II	node 2: \flat tilføjet iht. D
84	vl I	node 1: \flat (a^1) tilføjet iht. D

86	vl I	<i>sempre dim.</i> ændret til <i>dim.</i>
87	S	node 1: ordet <i>ein</i> rettet til <i>an</i> iht. D og i overensst. med digtets publicerede form
94	vl I	node 5: 0 tilføjet iht. D
94-95	vla	cresc./dim.kile tilføjet iht. D
95	vla	<i>p</i> tilføjet iht. D
96	fag 1	buens endepunkt uklart; justeret iht. D
99	-	♩ = 132 er en tidlig tilføjelse i A (med rødt blæk)
	vl II-2	node 1: 0 (e ²) tilføjet iht. D
102	vla, vlc, cb	<i>sf</i> tilføjet iht. D (<i>fz</i>)
107	vlc	node 1: 0 tilføjet iht. D
108	-	♩ = 96 er en tidlig tilføjelse i A (med rødt blæk)
113	cl 2	buen forkortet; i A fortsætter den til slutningen af t. 114, men har ingen endepunkt i t. 115 (efter bladvending i A), hvor ny bue begynder
	S	<i>molto</i> overstreget, antagelig sekundært; ikke taget til følge
114	fag 1	buen fortsætter til taktstregen, men har ingen endepunkt i t. 115 (efter bladvending i A), justeret i analogi med fag 2
115	vl I	node 8: * tilføjet med blyant i A ; udeladt
121	-	"poco slentando" tilføjet med blå farvestift i A af dirigent (Louis Glass?), senere forsøgt udraderet; udeladt
127	cl 2	node 4: opr. * overstreget med blæk; rettelsen taget til følge (notationsfejl)
	vla	node 2: stacc. tilføjet iht. D
131-133	fag, cor 1-2	cresc./dim.kile tilføjet iht. D
132	cor 1	<i>mp</i> tilføjet iht. D
134	-	<i>Più con moto</i> sekundært rettet til <i>Moderato poco animato</i> ♩ = 69; <i>tempo primo</i> tilføjet iht. D ; angivelsen (♩-♩-♩) er overstreget med blæk og udeladt, jfr. note til t. 1
135-145		t. 135-137 i A delvis i afskrift efter t. 2-4 og t. 138-145 i afskrift efter t. 5-12; i udgaven er t. 138-145 en kopi af t. 5-12
146	-	(♩-♩) overstreget med blå farvestift; udeladt, jfr. note til t. 1; <i>Animato</i> tilføjet redaktionelt i analogi med t. 13
	vl I	node 12: ♯ tilføjet af udgiveren
148	-	"Animato" tilføjet med blå farvestift i A af dirigent (Louis Glass?); udeladt (jfr. redaktionel tilføjelse t. 146)
148-150	S	sekundære blyantsrettelser i tekst og noder ignoreret
150	-	(♩-♩) overstreget med blå farvestift; udeladt, jfr. note til t. 1
151	-	(♩-♩) overstreget med blå farvestift; udeladt, jfr. note til t. 1
	cor 1	cresc./dim.kile tilføjet iht. D
	vl I, II	node 3 og 12: 0 tilføjet iht. D
152	vl I, II	node 7 og 12: 0 tilføjet iht. D (redaktionelt tilføjet node 2 i analogi hermed)
153	cor 1	cresc./dim.kile justeret iht. D
154	cor 1	dim.kile tilføjet iht. D
	vl I, II	node 3: 0 tilføjet iht. D
155	-	"tranquillo" tilføjet i A med blyant og blå farvestift; uidentificeret hånd (Louis Glass?); udeladt
	vl I, II, vla	node 1: marc. tilføjet iht. D (<i>fz</i>)
155-156	cor 1, S	cresc./dim.kile tilføjet iht. D
155-157	cl 1, fag 1, cor, trb 3, S, vl II, vla	sekundære blæk- og blyantsrettelser ignoreret
156	cor 4	dim.kile tilføjet iht. D
156-157	str	komplettering af cresc./dim.kiler til dels iht. D
157	cl 1	cresc./dim.kiler tilføjet iht. D

158	fl 1, ob 1, fag 1, vl I, II, vla cor 2	sekundære blyantsrettelser og -tilføjelser ignoreret <i>mf</i> tilføjet iht. D node 3-4: portamento tilføjet iht. D
158-159	S	sekundær tekstændring med blæk ignoreret
159	cl 1, fag, vlc cor 2	bue uden endepunkt erstattet af <i>ten.</i> ; RLS 'tenuto-buer' (jfr. note til dirigenten, partituret s. 10) efterfølges normalt af en pause og synes ikke at have relevans, når der, som i dette tilfælde, følger en node efter <i>sf</i> tilføjet iht D
161	ob, cl	<i>f sempre</i> ændret til <i>f</i>
163	fag	node 1: marc. udeladt iht. D og i analogi med cor 1-2 node 2: marc. tilføjet iht. D (<i>fz</i>) og i analogi med resten af orkestret
164	S	sekundære blyantsrettelser ignoreret
164-185	– piatti, triang.	(♩ – ♩) overstreget med blå farvestift; udeladt, jfr. note til t. 1 stemmerne tilføjet tidligt med blæk i A (ca. 1919?); sekundær udstregning t. 164-167 ignoreret ligesom følgende samtidige bemærkning: <i>NB Peatti [sic!] og [sic!] Triangel wird ausgelassen.</i>
166	vl I, II	node 1: dobbeltgrebsangivelse i vl I tilføjet iht. D (i vl II tilføjet redaktionelt i analogi hermed)
170	vl I	bue node 1-6 ændret til node 2-6 og stacc. tilføjet node 1 i analogi med vl II
175	vl I, II –	node 5, 8, 11: o tilføjet iht. D "Vivace" tilføjet med blå farvestift i A af dirigent (Louis Glass?); udeladt
184	tutti	tidlige noderektelser (1920?) og tilføjelse af <i>ritard.</i> i taktens sidste halvdel taget til følge

Bendt Viinholt Nielsen, rev. jan. 2003 / aug. 2010

Nodeudgavens kolofon:

Rued Langgaard: Symfoni nr. 2 "Vaarbrud", originalversion (BVN 53[a])

© 2014 Rued Langgaard Udgaven og Edition Wilhelm Hansen, København

BVN- numre refererer til Bendt Viinholt Nielsen: *Rued Langgaards Kompositioner. Annoteret værkfortegnelse*. Odense Universitetsforlag, 1991. – Originalversionen af symfoni nr. 2 er ikke optaget under et selvstændigt nummer i værkfortegnelsen, men er i forbindelse med udgivelsen forsynet med nummeret 53[a], jfr. rettelselser og tilføjelser til værkfortegnelsen på Internetadressen www.langgaard.dk/opslag/vaerk/bvnret.pdf.

Hovedredaktør for Rued Langgaard Udgaven: Bendt Viinholt Nielsen.
Redaktionsassistent på nærværende udgivelse: Mike Cholewa.
Klaverpartitur (sats 3) udarbejdet af Ole Ugilt Jensen.

Rued Langgaard Udgaven blev etableret i 2000 med støtte fra Carlsbergfondet.
Den her foreliggende udgivelse er støttet af Langgaard-Fonden, Augustinusfonden, Beckett-Fonden, Gangstedfonden og Carlsbergfondet.

Denne udgave blev oprindeligt produceret og udgivet i 2002 af Edition Samfundet (Edition-S), København.

Spilletid: ca. 37 minutter